

Ikerketa artikuluak

Artículos de investigación

Articles de recherche

Research articles

Beasaingo gazte-hizkera aztergai: testuinguruaren eragina kode- alternantzian¹

El discurso juvenil en Beasain: la influencia del
contexto en la alternancia de códigos

Langage des jeunes à Beasain : l'influence du contexte
sur l'alternance des codes

Youth language in Beasain: the influence of the
context on code-switching

AIESTARAN IPARRAGIRRE, Maddi
UPV/EHU

maiestaran003@ikasle.ehu.eus

DOI: <https://doi.org/10.59866/eia.v1i69.272>

Noiz jaso: 2024-01-09

Noiz onartua: 2024-03-15

Ikerketa lan honetan Beasaingo gazte-talde baten lagunarteko eta familiarterko elkartrukeak grabatu, transkribatu eta aztertu dira. Haien azterketarekin ikusi nahi izan da, Beasaingo gazte horien eguneroko hitzezko portaerak lagunarteko eta familiarterko testuinguru desberdinetan zein ezaugarri erakusten dituen kode-alternantziari begira. Gazteen hizkera uanean uneko testuinguru komunikatiboari hertsiki lotutako fenomeno gisa aztertu beharra kontuan izanik (Lantto 2015), kode-alternantziaren erabileran testuinguru batek bestera zer alde dauden identifikatzea izan da lan honen helburu nagusia. Horretarako, gazteen solasetako kode-alternantziaren alderdi pragmatikoan, sintaktikoan eta lexikalean jarri da gehienbat arreta, eta alderdi linguistiko bakoitzaren arabera aztertu dira lortutako emaitzak. Lanaren ondorio nagusia izan da, gazteek nabarmen moldatzen dutela beren

¹ Artikulu hau izen bereko Gradu Amaierako Lanean oinarritua dago, eta ikerlana, proiektu gisa, Euskaltzaindiaren Mintzola Ikerketa Sarien 2023ko deialdian saritua izan zen.

hizkera testuinguruaren eta elkar-trukearen izaeraren arabera, testuinguruak eremu informalekoak izanda ere.

Gako-hitzak: gazte-hizkera, solasa, kode-alternantzia, testuinguru komunikatiboa.

En este trabajo de investigación se han registrado, transcrito y analizado los intercambios amistosos y familiares de un grupo de jóvenes de Beasain. Hemos querido analizar qué características muestra el comportamiento verbal cotidiano de estos jóvenes de Beasain en diferentes contextos amistosos y familiares de cara a la alternancia de códigos. Teniendo presente la necesidad de analizar el habla juvenil como un fenómeno estrechamente relacionado con el contexto comunicativo actual (Lantto 2015), el objetivo principal de este trabajo fue identificar las diferencias en el uso de la alternancia de códigos de un contexto a otro. Para ello, se ha centrado la atención principalmente en los aspectos pragmáticos, sintácticos y léxicos de la alternancia de códigos en las conversaciones de los jóvenes, y se han analizado los resultados obtenidos en función de cada aspecto lingüístico. La principal conclusión del trabajo ha sido que los jóvenes moldean significativamente su discurso según el contexto y la naturaleza del intercambio mutuo, incluso si los contextos son informales.

Palabras clave: discurso juvenil, conversación, alternancia de códigos, contexto comunicativo.

Dans ce travail de recherche, les échanges amicaux et familiaux d'un groupe de jeunes de Beasain ont été enregistrés, transcrits et analysés. Nous avons voulu analyser quelles caractéristiques présente le comportement verbal quotidien de ces jeunes de Beasain dans différents contextes amicaux et familiaux face au changement de code. En gardant à l'esprit la nécessité d'analyser le langage des jeunes comme un phénomène étroitement lié au contexte communicatif actuel (Lantto 2015), l'objectif principal de ce travail était d'identifier les différences dans l'utilisation du code en passant d'un contexte à l'autre. À cette fin, l'attention s'est portée principalement sur les aspects pragmatiques, syntaxiques et lexicaux du changement de code dans les conversations des jeunes, et les résultats obtenus ont été analysés en fonction de chaque aspect linguistique. La principale conclusion de ces travaux est que les jeunes façonnent considérablement leur langage en fonction du contexte et de la nature des échanges mutuels, même si les contextes sont informels.

Mots-clés : langage des jeunes, conversation, changement de code, contexte communicatif.

In this research, different conversations among a group of young people from Beasain were analyzed. To this end, discussions within this group were recorded in both peer group

and family contexts. The recordings were then transcribed and analyzed. Through this analysis, we wanted to see what code-switching characteristics are displayed in the daily verbal behavior of these young people from Beasain in their peer group and family contexts. Considering the need to analyze youth language as a phenomenon closely linked to today's communicative context (Lantto 2015), the main objective of this work was to identify differences between one context and another in the use of code-switching. To this end, it focused mainly on the pragmatic, syntactic and lexical aspect of code-switching in youth conversations, analyzing the results obtained on the basis of these aspects of language. The main conclusion of the work was that young people adapt their language significantly to the context and nature of the conversation, even if the contexts are informal.

Keywords: youth language, conversation, code-switching, communicative context.

AIESTARAN IPARRAGIRRE, Maddi (2024). «Youth language in Beasain: the influence of the context on code-switching», *Euskera ikerketa aldizkaria*, 69, 1: 11-47.

1. Sarrera

Gazte-hizkera deitzen zaio bereziki gazteen artean garatzen den hitzezko gertaera komunikatibo-linguistikoen multzo berezituari, zeinetan gazte izate horri lotutako identitateak garrantzi handia duen (Amorrortu 2003). Lan honen helburua, hain zuzen, Beasaingo gazteek eguneroko elkar-trukeetan erabiltzen duten hizkuntza erabilera aztertzea da. Zenbait gazteren eguneroko solasaren inguruko azterketa honen bidez, gazte identitate komun bati lotutako gazte-hizkeraren ezaugarri nagusietako bati erreparatuko zaio, hala nola kode-alternantziari. Izan ere, hainbat lanek frogatu dute euskal hiztun gazteek ahozko diskurtsoan hizkuntza etengabe txandakatzeko joera dutela (Lantto 2015). Helduen eta haurren arteko elkar-trukeek erakutsi dute euskaraz bi kodeak ondo bereizten dituztela eta kode-alternantzia gehienbat osagai pragmatikoez baldintzatzen dutela (Ezeizabarrena eta Aeby 2010). Beharrezkoa dirudi kode-alternantziaren azterketa alderdi diskurtsiboekin eta pragmatikoekin erlazionatzea, hau da, gazteek egiten duten hizkuntzaren erabilera testuinguruaren baldintza komunikatiboei lotuta aztertzea.

Ikerketa pilotu gisa gazteen lagunarteko solasetan kode-alternantzia aztertzearekin batera eta konparaketa baliatzeko helburuarekin, gazte horien berorien familiarterako hizkuntza erabilera ere jaso eta aztertuko da. Horrela, konparaketa bitartez, lanaren ikerketa galdera honi heldu nahi zaio: komunikazio parametro zehatzek nolatan eragiten dute gazteen hizketan, eta zehazki, kode-alternantzian? Ba al dago gazte hauen euskararen erabileran interlokutoreen profilararen araberrako egokitzapenik kode-alternantziaren erabileran? Lan honen hipotesi nagusia da gazteek testuinguruko parametro zehatzen arabera, testuinguru informalak izanda ere, komunikatzeko berbazko baliabide berezituak erabiliko dituztela interlokutoreen profilarari egokitzuz, eta ondorioz, gazte-hizkeraren ezaugarri bereizgarriak ageriago jar litezkeela. Uste dugu, besteak beste, kode-alternantzia lagunarteko testuinguru informaletan familiarterakoetan baino gehiago agertuko dela bildutako corpusean. Era berean, ahozko diskurtsoaren bestelako antolamendu mailekin zerikusia izango duela uste da.

Alegriak (2009) aipatzen duenez, muturreko bi ahozko jardun mota bereiztea komeni da. Batetik, ahozko espontaneo edo solas gisako elkar-tru-

ke komunikatiboetanaurkitzen dugun hizkera inprobisatua. Bestetik, “idatzi mintzatua” edo ahoz gauzaturiko idatzizko hizkuntza. Tartean, askotariko mintza-jardunak daude (Garcia-Azkoaga 2015). Halaber, horietako bakoi-tzean ere generoaren arabera bereizketa kontuan izan behar da. Alegriak (2009) euskarazko ahozko askotariko solas-genero espontaneoak aztertzen ditu, eta bere ondorioa da elkar-truke horien izaeraren arabera, solasean erabiltzen diren errepikapen lexikoeak ezaugarri batzuk edo beste batzuk hartzen dituztela. Horregatik, lan honetan ere testuinguru informaletako parametro komunikatiboetan eragina izan dezaketen interlokutore profilen arabera elkar-trukeak grabatu eta aztertuko dira. Corpus original bat osatu, grabatu eta transkribatu da azterketa hau egiteko. Zehazki Beasainen jaso da corpusa. Honen gisako lanak modu kokatuan aztertu beharra azpimarratzen dute hainbat autorek (Lasagabaster 2005), izan ere, eremu geografiko eta soziolinguistikoen arabera, gazte-hizkerak eta kode-alternantziak ezaugarri ezberdinak har ditzakete (Lantto 2017).

Azterketaren emaitzek erakusten dute, batetik, oro har kopuruz gehiago direla kode-alternantziaren agerraldiak gazteen arteko solasetan, eta, bestetik, kode-alternantziako kategoria batzuek gazteen hizketa ezaugarritzen dutela; fraseologiak, lexiko berriak eta egitura sintaktikoen txandakatzeak, kasu. Hitz-txanden osaeran ere aldeak dira, hitz kopuruari eta enuntziatuen egiturari dagokienez, eta horrek badu kode-alternantzia eragina. Hortaz, solasaren azterketan elkar-truke mota eta testuinguru komunikatiboaren parametro zehatzak kontuan hartzea nahitaezkoa dela ondorioztatu dugu, gazteen arteko hizketaren eta familian erabiltzen duten hizketaren artean bereizketa ekartzen dutelako.

Esan bezala, euskarazko ahozko jardunaren inguruko ikerketarako baliagarri izan nahi du lan honetan egingo den bilketak eta analisiak; horretarako, gai honen inguruan orain arte egin diren hainbat lanetatik abiatuta, gazte-hizkera definitzen, mugatzen eta ezaugarritzen saiatuko gara lehenik, beronen azterketa gidatuko duen ikuspuntu egoki bat eraikitze asmoz. Jarraian, gauza bera egingo da solasaren inguruan. Ikusiko dugunez, gazte-hizkeraren aztergaiaren artean arreta gehien eskaini zaion alderdia kode-alternantzia da. Bada, kode-alternantziaren barruan, baliabide pragmatikoei, lexikalei eta sintaktikoei ezarriko zaie arreta, eta kategoria horien

arabera sailkatuko dira corpusean bildutako kode-alternantzia kasu guztiak. Era berean, solasaren egituratzearen alderdiak ekarriko dira aztertutako corpusean, kode-alternantziaren fenomeno batzuen eta ahozkoaren diskurtsoaren egituratze alderdiekin harremanetan jartzen ahalegintzeko. Behin atal teorikoa itxita, Beasaingo zenbait gazteren hizkeraren azterketari ekingo zaio, eta bertan azterlan honen helburu eta hipotesi nagusiak, lanaren metodologia, erabiliko den corpusa² eta lanaren aztergai zehatzak zein izan diren azalduko da. Jarraian, corpusaren analisiaren emaitzak aurkeztuko dira. Bukatzeko, lortutako ondorio nagusiak aipatuko dira.

2. Kode-alternantzia gazte-hizkeran

Atal honetan gazte-hizkeraren, solasaren antolamenduaren eta kode-alternantziaren inguruan egin diren azterketek erakutsi digutena oinarri izanik, dagokigun aztergaira hurbiltzeko baliagarri izango den atal teoriko bat aurkeztuko da.

Hasteko, gazte-hizkeraren eta solasaren definizioak eskainiko dira, eta horien ezaugarri nagusiak deskribatuko dira, azterketa lan-esparru zehatz horretan kokatuz. Jarraian, lagunarteko gazte-hizkeraren aztergaiak zein diren azalduko da, eta kode-alternantziaren ildoari ekingo zaio segidan. Kode-alternantziaren barruan, baliabide pragmatikoak, sintaxia eta lexikoa izango dira lan honetan iker-alor nagusiak, eta beraz, alderdi linguistiko horien aurkezpena egingo da atal honetan.

2.1. Zer da gazte-hizkera?

Ibarrak (2011) lagunarteko erregistroaren barnean kokatzen du gazte-hizkera. Autorearen arabera, hizkera horrek ezaugarri propio batzuk ditu, zenbait faktoreri lotuta daudenak, hala nola jatorria, bizilekua, gizarte-maila, sexua, arraza, adina, ideologia eta abar. Bada, faktore horien inertziaz

² Lan honetarako erabilitako corpusa artikulua izen bereko Gradu Amaierako Lanean jasota dago.

sortutako taldeen izaera sendotzeko eta kide bakoitza gazte gisa identifikatzeko, beraiek bakarrik erabiltzen dituzten adierazpen propioak sortzen dituzte gazteek (Ibarra 2011). Darabilten aldaeraren bidez ekintza sozial bat burutzen dute: taldekide eta taldekide ez direnei nolakoak diren eta mundu sozialaren aurrean euren burua nola agertu nahi duten adierazten dute (Amorrortu 2003). Ibarra (2011), gazteek hurbileko bizipen-harremanak, harreman soziala eta beren arteko komunikazio fatikoa indartzeko erabiltzen dute gazte-hizkera.

Gazte-hizkerak arauak sistematikoki ez betetzetik sortzen dira, talde soziala identifikatu eta lotzen dute eta, aldi berean, kideak definitu eta nabarmentzen dituzte, taldea osatzen duten aldetik (Ibarra 2011: 19).

Beraz, hiztunak arauak sistematikoki haustearekin erlazionatzen duen testuinguruarekin lotuta agertuko da gazte-hizkera. Lantok esan bezala (2015), egoera komunikatiboaren arabera, baliabide pragmatiko batzuk edo beste batzuk erabiltzen ditu hiztunak. Izan ere, aniztasun pragmatikoa testuinguru soziolinguistiko bakoitzera moldatu behar da, Tusónen arabera:

La diversidad pragmática se manifiesta en las formas en que todas esas variedades son usadas: quién las usa, cuándo, con qué finalidades, etc., es decir, en las *prácticas sociolingüísticas* que se producen en esa colectividad. [...]. Dentro de una misma comunidad lingüística se pueden encontrar hábitos diferentes así como diferentes grados de competencia comunicativa. (Tusón 2010: 89)

Egoera komunikatiboaren arabera, hiztunak estrategia desberdinak baliatzen ditu komunikazio ekintzan parte hartzeko. Bada, ondorengo lerroetan, testuinguruaren arabera gazteek darabilten hizkeraren ezaugarriak identifikatu eta deskribatzeko ahaleginak egin nahi dira, eta corpuseko ekoizpenen emaitzak jaso nahi dira.

2.2. Testuinguruaren eragina solasaren antolamenduan

Solasa bi pertsonak edo gehiagok hitzez eta modu espontaneoan elkar eragitean datzan komunikazio ekintza da, eta solasaren egituraketarako, funtsezkoa da bertan parte hartuko duten kideek zenbait arau adostea

(Tusón 2010); izan ere, solasa egituratzeko nahitaezkoa da parte-hartzaile guztiak solas ordenatu eta koordinatu bat eraikitzeko hainbat punturekin ados egotea. Horrela aipatzen du Gutierrezek:

Solas bidezko berbazko elkarrekintzen ezaugarri nagusiei dagokienez, Calsamigliak eta Tusónek (2001) hiru nagusi hauek aipatzen dituzte. Lehenengo, aldibereko partehartzea solaskideen artean. Bigarrenik, aldibereko presentzia, hau da, espazio eta denbora partekatzen da. Eta azkenik, pertsonen arteko harremana, izan ere, une oro negoziatzen da hau solasaldian. Bestetik, ezaugarri hauez gain, Tusónek (2002) bat-bateko elkarrekintzen ezaugarriak zerrendatzen ditu. Hauetako zenbait baliagarriak izan daitezke elkarrizketak ulertzeko unean, besteak beste, elkarrizketaren izaera dialogala: normalean ez du solaskide batek baino gehiagok hitz egiten aldi berean; hitz txandak luzera ez da finkoa, solaskideen kopurua alda daiteke; hitz-txandak banatzeko teknikak daude; etab. (Gutierrez 2019: 13)

Gabirondoren arabera (2020), jardun komunikatibo bakoitzaren arau eta baldintza zehatzek testuaren izaera mugatzen dute, eta hartara, komunikazio ekintza bakoitza idatzizkoaren eta ahozkoaren arteko puntu zehatz batean koka daiteke; hau da, komunikazio ekintza bakoitzak bere ezaugarri propioak ditu. Honela deskribatzen du Tusónek solasaren inguruko ikuspegi hori:

Una de las características fundamentales de la conversación espontánea es su “indeterminación”. Ni el tema, ni el número de participantes, ni la distribución de los turnos de palabra, ni la duración de cada turno o de la misma conversación en su conjunto se especifican previamente. Es, por lo tanto, un tipo de interacción muy flexible, en la que se pueden producir cambios de tema, de tono, de número de participantes, etc. (Tusón 2010: 69)

Solas espontaneoaz aztertzeko, hainbat alderdiri erreparatzea interesgarria izan daiteke. Baina hainbat autorek diotenez, hitz-txanda da solas espontaneoaren egituraren oinarri nagusia, eta beraz, hitz-txanden sistema da solasaren egitura azaltzeko egin izan den proposamenik ezagunena (Gabirondo 2020). Hitz-txanden eraikuntzarako ere arauak daude, eta arau horien bidez txandakatzen dira hiztunen hitz-hartzeak, eta horien bidez koordina-

tzen dira hiztun guztiak, era ordenatu eta ulergarrian solasteko moduan (Alba-Juez 2009). Hala, hitz-txanden sistemaren arabera, solas espontaneo gainerako ahozko jardunetatik bereizteko, hamalau arau edo hamalau ezaugarri deskribatu izan dira (Sacks eta beste, *apud* Alba-Juez 2009):

1. Hizlari aldaketa gerta daiteke; solasa dialogala da.
2. Aldi bakoitzean hiztun bakar batek hitz egiten du, oro har.
3. Gainjartzeak gertatu ohi dira, baina laburrak izaten dira.
4. Hitz-txanden arteko trantsiziorik ohikoenak gainjartzerik eta tartetik gabekoak dira.
5. Hitz-txanden ordena zehatzik ez dago, baina orekatua izaten da.
6. Hitz-txanden iraupen zehatzik ez dago, baina orekatua izaten da.
7. Solasaren iraupena ez dago zehaztuta.
8. Hizlariak esaten dutena ez dago zehaztuta.
9. Hitz-txanden antolamendurik ez dago zehaztuta.
10. Solasean parte hartzen duten hiztunen kopurua aldatu egin daiteke solasean zehar.
11. Diskurtsoa jarraia edo ez-jarraia izan daiteke.
12. Hitz-txanden antolaketaerako teknikak erabiltzen dituzte hiztunek.
13. Unitate formal desberdinak erabiltzen dira hitz-txandak egituratzeko.
14. Hitz-hartzeetako akatsak, transgresioak zuzentzeko mekanismoak erabiltzen dituzte hiztunek.

Tusónen arabera (2010), askotan hitz-txanden antolamendua testuingurutik aparteko fenomenotzat jo izan den arren, hitz-txanden eraikuntza estuki dago lotuta testuinguruaren araberako faktoreekin. Hori horrela, pentsatzekoa da gure corpusean parte hartu duten hiztunen solasetan, hitz-txanden egituraketa desberdinak egingo zirela testuinguru bakoitzean.

2.3. Kode-alternantziari begirako gazte-hizkeraren ezaugarriak

Gazte-hizkera, aurrez aipatu bezala, taldearen nortasunaren ikur den egin-kizunari eusteko tresna bat da (Ibarra 2011). Bada, gehiengoaren normetatik eta boteretik urrundu nahi duen hizketa-molde bat izanik, bere-bereak diren hainbat ezaugarri ditu hizkera horrek. Ibarrak (2011) Iruñerriko gazte-jendea-

ren hizkeraren inguruan egin zuen lanean, bertako gazteen hizkeraren ezau-garriak nabarmendu zituen. Ereku geografiko eta soziolinguistikoa foku jartzen duen lan honetan, hiztun gazteek testuinguru batetik beste testuinguru batera haien hizkera nola aldatzen duten aztertu nahi da. Izan ere, ahozko solas espontaneoaren gaineko azterketa linguistikoa egin nahi da, hiztun gazteen ekoizpenetatik abiatuta. Alegriaren arabera (2009), azken hamarkadetan ahozko diskurtsoaren gauzapean testual desberdinen inguruan egin diren ikerketek argi erakutsi dute ahozko erabilera edo mintza-jardunik informal eta planifikatu gabeena ere –lagunarteko solasa, esaterako– arau edo erregela linguistiko-diskurtsibo jakin batzuen gainean eraikita dagoela.

Ibarrak 2011ko lanean egin zuen nafar euskaldun gazteen ahozko diskurtsoaren azterketan, gazte-hizkeraren lau aztergai bereizgarri nabarmendu zituen: lexikoaren erabilera, hizkuntza-ukipenak eragindako kode-aldaketaren transferentzia eta interferentzia, pragmatika eta fonetika. Hidalgo (1993) gazte-hizkeraren inguruan idatzitako artikuluan alderdi linguistiko bertsuak azpimarratu zituen:

El aspecto más llamativo de estos comportamientos jergales en la juventud radica en la formación de códigos particulares “con su fonética, su gramática y su léxico bien diferenciados en muchos puntos” (cfr. Lázaro Carreter 1980: 244). Además, esta “jerga” de edad introduce ciertas peculiaridades morfológicas que intentaremos analizar. En la práctica tales particularidades corresponden a un cierto nº de sufijos y “acortamientos” (en términos de M. Casado Velarde, 1984), o “abreviaciones”. (A. Borrell, *apud* Hidalgo 1993: 1)

Autore horiek eta beste batzuek gazte-hizkeraren, solasaren eta kode-alternantziaren inguruko azterketetan nabarmendutako gako linguistikoak kontuan izanik, eta lan honetan bildu den corpusean oinarriturik, erabaki da kode-alternantzia izango dela lan honen aztergai nagusia.

Kode-alternantzia diskurtso berean bi hizkuntza txandakatzeari deritzo, eta ukipen-egoeran dauden bi hizkuntzen arteko kontaktuaren ondorioz sortzen da (Rodrigo 2020).

Lantok (2015) azaltzen duen bezala, kode-alternantzia euskararen komunitate zabalean gertatzen den fenomeno da; izan ere, hiztun elebidunek

hitzetik hitzera modu inkontzientean aldatu ohi dute hizkuntza baten edo bestearen aldeko hautua (Gumperz 1982). Ibarrek (2011) ere aipatzen du, perpau baten barnean kode linguistikoa aldatzea oso ohikoa dela elebidunen arteko komunikazio-ekintzetan. Halere, pentsatzekoa da, egokitzen den testuinguruaren arabera, izaera desberdina izango duela kode-alternantziaren fenomenoak. Gumperzek ere testuinguruari lotutako fenomeno bezala ulertzen du kode-alternantzia:

The conversational switching here clearly differs both linguistically and socially from what has been characterized as diglossia in the sociolinguistic literature on bilingualism (Ferguson 1964). In diglossia, code alternation is largely of the situational type. (Blom eta Gumperz 1972) (Gumperz 1982: 60)

Gumperzen arabera (1982), kode-alternantzia fenomeno linguistiko bezain soziala da. Horrek esan nahi du hiztunaren hautu linguistikoetan eragin nabarmena izango dutela faktore sozialek; hau da, testuinguru sozialaren arabera, hiztunak baliabide batzuen edo besteen alde egingo duela. Testuinguruak mugatu ohi du hiztunak duen xede komunikatiboa, eta, beraz, xede horretara moldatzen dira erabiltzen diren baliabide linguistikoak. Hitztun elebidunen kasuan, bi hizkuntza sistemen inguruko jakintza dela eta, erabaki linguistikoak kode-alternantziara bideratzeko aukerak nabarmen ugartzen dira. Elebitasunaren eta kode-alternantziaren arteko erlazioak honela azaltzen ditu Lanttok:

Multilinguals have in their repertoire constructions of many languages and pragmatic knowledge of how they are used. When using their multilingual repertoire to achieve maximum expressiveness, the boundaries of the normatively defined subsystems are violated and trespassed, sometimes consciously to engage in creative language play (Example 3), sometimes for a clear, yet repetitive and partially conventionalized discourse function (Example 4), sometimes for highly automatized conversational routines, such as discourse markers (Example 5). (Lantto 2015: 33)

Lanttoren arabera (2012), kode-alternantziaren rol nagusia mezuarekiko hurbiltasuna edo urruntasuna markatzea da. Bada, rol hori betetzeko, kode-alternantziak hainbat funtzio izan ditzake. Ibarrek dioenez (2011), hiz-

tun elebidunek kodez aldatzeko dituzten arrazoiak komunikazio-funtzioekin bat datoz:

- a) Erreferentzia-funtzioa: hizketagai zehatz bakoitzarekin erreferentziazko hizkuntza bat lotzea: adibidez, “errazagoa da unibertsitate edo eskola arloko berezko adierazpenak euskaraz esatea, ikasketak hizkuntza horretan gauzatu badituzte” (Ibarra 2011).
- b) Funtzio konatiboa: solaskidea konbentzitzeko edo jokaera aldatzeko modua da, normalean enfasiarekin lotuta egoten dena.
- c) Funtzio adierazkorra: mezuari adierazpen-indarra atxikitzeko kodez aldatzeari deritzo.
- d) Funtzio metalinguistikoa eta poetikoa: “zenbait trebetasun linguistiko erakusteko edo hitz-jokoak egiteko balio du” (Ibarra 2011).

Nolanahi ere, komunikazio-ekintza bakoitza une zehatz bateko hitzun multzoaren eta testuinguruaren moldeetara egokitu behar denez, kasu bakoitzean egoeraren formara moldatutako funtzio eta baliabide propioak sortzen dituzte hitzunek. Gumperzek honela azaltzen du:

Depending on such factors as region of origin, local residence, social class and occupational niche, each communicating subgroup tends to establish its own conventions with respect to both borrowing and code switching. (Gumperz 1982: 68)

Kode-alternantziaren erabilerearen funtzioez eta helburu linguistikoez haratago, lan honetan corpusean bildutako ekoizpenetan jarri nahi da arreta. Ekoizpen horietan ageri den kode-alternantziaren erabilera aztertzeko, aspektu linguistiko jakin batzuetan zentratzea erabaki da, eta horretarako, lan-ildo horretan diharduten hainbat autoreren sailkapenak hartu dira oinarritzat. Gumperzen arabera (1982), kode-alternantzia fenomeno pragmatiko bat da. Baina kode-alternantziari buruz egindako lanean, alderdi sintaktikoari erreparatzen dio alderdi pragmatikoarekin batera; izan ere, hitz-hartze bakar batean bi hizkuntza sistema txandakatzean, egitura sintaktikoak garrantzi handia du. Gumperzek dioenez, kodez txandatutako edozein egiturak beteko ditu arau sintaktiko jakin batzuk:

Although code switching can cut across many common syntactic relationships, it is nevertheless subject to at least some syntactic constraints. [...] Our data suggest, however, that such syntactic constraints are in turn motivated by underlying factors which depend more on certain aspects of surface form or on pragmatics than on structural or grammatical characteristics as such. (Gumperz 1982: 89-90)

Halaber, Lanttok ere (2015, 2018) alderdi linguistikoko berberak hartzen ditu aintzat, Bilbo Handiko hiztun elebidunek erabilitako kode-alternantzia (2015) eta euskaldun berriek erabilitako kode-alternantzia (2018) aztertze-ko. Honela aurkezten ditu bi alderdi linguistikoko nagusiak:

Two strong traditions have characterized the CS research. The syntax of language contact has been thoroughly examined, mostly with the focus on its grammatical outcomes, patterns, constraints and tendencies between hundreds of different language pairs. The second question that has provoked the interest of CS scholars is that of the pragmatic functions of CS and other multilingual practices. (Lantto 2015: 23)

Ondorioz, lan honetan nagusiki kode-alternantziaren alderdi pragmatikoari eta sintaktikoari eskainiko zaie arreta. Horrez gain, gazte-hizkeraren ezaugarri azpimarragarria den lexikoa ere aztergai izango da; gazteek hizkera bereizi bat sortzeko egiten dituzten hautuetan, batez ere hiztegian nabarmentzen baitira berrikuntzak (Ibarra 2011).

2.3.1. *Baliabide pragmatikoak*

Ahozko komunikazioa pragmatikarekin hertsiki lotuta dago. Lanttoren (2015) arabera, funtzio pragmatikoak bete behar dituzte elkarrizketa batean mezuarekiko independente agertzen diren partikula komunikatiboek, hots, esaera eta eraikuntza finkoek: solasari balio emozionala gehitzeko, interakzioa arautzeko eta mezuaren gaineko ebaluazio-iruzkinak egiteko balio dute, nagusiki. Lanttok honela azpimarratzen du partikula horien izaera pragmatikoa:

Fixed expressions and constructions are highly semantically specific and, at the same time, structurally independent from the rest of the sentence. They also often have a clear pragmatic function, such as guiding the conversation, signaling closings etc. Items such as connectors and tags often escape speakers' conscious control, as they are employed to regulate the interaction, but are not a part of the core message. [...] They have clear pragmatic functions which are often repeated in a conversation: they provide emotional relief (Dewaele 2004a), and can be also used as side remarks of the conversations to provide evaluative commentary. (Lantto 2015: 32)

Lan honetan “baliabide pragmatiko” deituko zaie funtzio pragmatikoak betetzea helburu duten partikula komunikatiboei. Komunikazio-ekintza bakoitzean hiztunak baliabide pragmatiko propioak erabiltzen ditu funtzio pragmatikoak betetzeko. Ibarak (2011) zazpi baliabide pragmatiko mota bereiziz, ondorengo sailkapena egin zuen, Nafarroan lortutako emaitzetatik abiatuta:

- a) Interferentzia pragmatikoa:
 - Diskurtso-markatzaileak. Interferentzia pragmatikoaren bidez gazteen euskaran sartu diren diskurtso-markatzaileak dira honakoak: *bueno, a ver, yo qué sé, fijo...*
 - Diskurtso errepikatua edo erritualizatua. “Klixreak” edo “enunziatu fraseologikoak”: *ez du inportik, ez du axola...*
 - Hizketa-arauak edo diskurtso errutinak. Hizkuntza batean egoera zehatzetan esaten dena beste hizkuntza baten sistemaren bidez itzulzea, emaitza ulertezinak sortuz: *suposatzen da, perfektu iruditzen zait...*
- b) Agur egiteko eta tratatzeko formulak: *tío, tía, tío, tía, qué pasa, hola, muxus...*
- c) Enunziatuen kateamendua, diskurtso-lokailuak eta markatzaileak. Elementuok elkarrizketa-lotura adierazteko eta horri eusten zaiola egiaztatzeke eginkizuna dute: *hombre, pues, ya, porque, así que, o sea, baina, como, oye, ikusten?, sin más, eta hori, total, que, a ver...*
- d) Interjekzioak: *venga hombre, a ver, bua, a tope, vamos, yo qué sé, para nada, toma ya, berdin da...*

- e) Ukoa adierazteko formak: *qué va, hombre ez, venga, ni hostias, vamos, mesedez...*
- f) Enuntziazioa bukatzeko formulak: *ya está, bale...*
- g) Kolokazioak. Testu batean hitz baten espazio mugatuan bi hitz edo gehiago agertzea: “*esque*”, “*enplan*”, “*comoque*”, “*noseque*”, “*eztakitzer*”...

Lehenago aipatu bezala, Nafarroan bildutako corpusaren gazte-hizkerari dagokion sailkapena da hori. Bada, gure lanean ere, tokian tokiko datuetatik abiatzea komeni da, sailkapen bat egiteko. Lan honetan, aurretiaz eginitako sailkapenak gure corpusera egokitu dira, eta ondoko baliabide pragmatikoetan ezarri da arretagune nagusia: diskurtso lokailuak/markatzaileak, interjekzioak eta formula enfatikoak edo indargarriak.

2.3.2. *Lexikoaren erabilera*

Ibarraren arabera (2011), teorikoki, gazte-hizkeraren ezaugarriak sistema linguistikoaren edozein mailatan agertzen dira: hiztegian, morfologian, sintaxian, fonetikan/fonologian, prosodian, erritmoan, pragmatikan... Halere, hizkerak bere-bereak dituen ezaugarrietan arreta jarritz gero, hiztegi mailan nabarmentzen dira, batez ere, ezaugarri bereziak. Ibarrek dioenez, hiztegi propioaren bitartez saiatzen dira gazteak erregistro propio bat sortzen:

Hiztegi horrek hizkuntzaren arauen kontrako izaera islatzen du, baina horrek ez du esan nahi araurik ez dagoenik, gazteen erregistroak bereak dituela baizik. Gainera, arau horiek erabiltzen ez dituen edo hizkera imitatzen saiatzen dena antzematen da. Gazteek benetan bazterten dutena hauxe da: kortesiazko arauak. Hitz mordo horrek kontrabaliyo batzuk agertzen ditu. (Ibarra 2011: 43)

Ibarrek (2011) Iruñerriko gazteen hizkeraren datuak bildu eta aztertutakoan, kode-alternantziaren barruan koka zitekeen lexikoari zegokion sailkapen bat egin zuen, bost tipotan multzokatuz gazte haiek erabiltzen zituzten hiztegiko elementuak:

- Teknizismoak eta anglizismoak: gaur egungo informazioaren globalizazioak eraginda, ingelesa bezalako hizkuntza globalizatuetatik hitzak edo

esaerak mailegatzearen ondorioz erabiltzen dira. Ibarearen arabera (2011), nazioarteko truke-hizkuntza eta Interneteko hizkuntza nagusia den aldetik, ingelesak komunikazioa bateratzen laguntzen du. Mailegu denotatiboak izan daitezke, objektu edo kontzeptu berri bat izendatzen dutenak eta hutsune lexiko bat betetzeko balio dutenak (*PC, CD, Windows, home zinema, fans...*); edo mailegu konnotatiboak izan daitezke, euskaraz jada lexikalizatutako errealitateak izendatzeko erabiltzen direnak, eta hitz berri horiek jatorrizko hitzaren erabilera ordeztzeko arriskua dutenak (*mensaje, number one, pasta (dirua), enrollatua, mobida...*).

- Gaztelaniaren eragin lexikala: gaztelania da Hego Euskal Herriko hizkuntza hegemonikoa, eta jakina da mendeko hizkuntzak, euskarak kasu honetan, eragin nabarmena jasotzen duela hizkuntza horretatik: *soltero, silla, revista, solitario, flesio, kanposantu, juntatu, kulto, total, idolo, tío...*
- Hitzak sortzeko mekanismoak: hiztegia hizkuntzaren materia- eta kontzeptu-unibertsoaren irudia da, eta une oro sentitzen du hiztunak hitz berriak sortzeko beharra: hainbat mekanismoren bidez lortzen da hori: atzizkitzea, laburtzapenak, edo aurrizkitzea izan daitezke horietako batzuk: *flipatua, enrollatua, enpolloi, subidoi, putada, mobida, rollito, morenita, depre, mani, boli, muniña, masoka, mate, tranki, disgustu, super ona...*
- Hitz itsusiak: gazteek hitz itsusiak edo hitz disfemistikoak erabiltzen dituzte hizkuntza estandarrari aurka egiteko eta hori urratzeko eta narriatzeko: *jode, de puta madre, hostias, ni puta idea, a tomar por culo...*
- Fraseologia: esaldi eta eraikuntza finkoak dira gehienak, eta gaztelaniako formen kalkoak dira asko eta asko: *la vida es así, de puro milagro, de coña, a una mala, da igual, no te jode...*

Sailkapena, esan bezala, Iruñerriko gazteen hizkeraren azterketa enpirikoan oinarrituta dago. Autoreak berak aipatzen du ez dagoela gazte-hizkera bakar bat: gizarte- eta komunikazio-eremuan hainbat aldaerak osatzen duten fenomeno korapilatsua da gazte-hizkerarena (Ibarra 2011). Beraz, aztertuko den corpusetik lortutako emaitzei erreparatu beharko zaie, Beasaingo gazteek erabiltzen duten lexiko bereziaren inguruko azterketa eta sailkapena egiteko.

Kode-alternantziaren adibide diren forma lexikal berezietan jarriko da arreta. Hain zuzen, lagunarteko gazte-hizkeraren izaera indartzen duten adibideak bilatu dira, eta forma bakoitza gure corpusaren formara egokitu-tako multzokatzean sailkatu da: batzuk fraseologiaren sailean, eta beste batzuk, identitate komun batek sortutako lexiko berriari dagokion sailean.

2.3.3. *Sintaxia*

Lehenago aipatu bezala, kode-alternantzia ikertu duten bi tradizio nagusietako bat da alderdi sintaktikoa (Lantto 2015). Gumperzek (1982) alderdi sintaktikoa ez ezik alderdi pragmatikoa ere landu zuen. Eta Ibarrek (2011) lexikoaren adarra gehitu zion nafar euskaldun gazteei egindako ikerketan. Gumperzen arabera, kode-alternantziaren baitako edozein egiturak baldintza sintaktikoen inguruan jokutzen du beti:

It is evident that, although code switching can cut across many common relationships, it is nevertheless subject to at least some syntactic constraints. This is also confirmed in a recent independent study of Spanish-English code switching. (Timm, *apud* Gumperz 1982: 89)

Ahozko diskurtso orok betetzen ditu arau sintaktiko batzuk. Ukaezina da sintaxiak kode-alternantzian izan dezakeen eragina. Are gehiago, euskara eta gaztelera moduko bi hizkuntzen arteko kode-alternantziaz ari bagara: izan ere, sintaktikoki urrun dauden bi hizkuntza txandakatzean, hiztunak hautu bat egin behar du ekoitziko duen mezuaren izaera sintaktikoa erabakitzeke.

Lanttoren arabera (2015), euskara-gaztelera kode-alternantziak askotan bi hizkuntzen erregela sintaktikoak txandakatzea bidera dezake hiztuna; baina hori ez da beti gertatzen. Izan ere, hainbat gramatika ikerketek diotenez, bi hizkuntza horien kode-alternantzia gertatzen denean, oro har, euskarak oinarri bezala funtzionatzen du, eta gazteleratik elementu berriak atxikitzen eta ezeztatzen dira (Lantto 2015). Euskal hiztun txikiengan erakutsi denez, behinik behin, kodeak ondo bereizten dira (Ezeizabarrena eta Aeby 2010).

Halaber, Alegria-k (2009) arbuiatzen duenez, solasean egindako hizketa sintaxi “berezi, inkoherente eta agramatikal” batekin erlazionatu ohi diren ezaugarri eta fenomenoen agertoki gisakotzat jo izan da. Autorearen iritziz, ordea, bere egituratze ezaugarri bereizgarriak ditu eta honako ezaugarriok errepikatu ohi dira solas-egoeretan ekoiztutako testuen sintaxian:

- Parataxi bidez gauzatutako loturak: intonazioaren bidez koordinazioa lortzeko.
- Monema proposizionalak: hitz bakarreko esaldiak.
- Analokutuak: esaldi edo enuntziatu erdian burututako egitura aldaketak.
- Elipsiak.
- Lexikalki gauzatu gabeko balentziak: gramatikalki amaitu gabekoak.
- Sintaktikoki galdetzaile eta sustantibo alternantziak: galdetzailearekin bat datorren funtzio sintaktikoa falta duten erantzunak.
- Elementu parasitikoak.
- Errepikapen lexikoak.

Lan honetan, kode-alternantziaren eremuan identifikatu diren baliabide sintaktikoen sailkapen berariazkorik egin ez den arren, kontuan izateko alderdia iruditzen zaigu corpusean ager daitezkeen sintaxi mailari lotutako kode-alternantziaren agerraldiak aztertzeko.

3. Beasaingo zenbait gazteren hizkeraren ezaugarriak

Atal honetan, lehenik, lan honen helburuak eta hipotesi nagusiak azalduko dira. Segidan, lanaren metodologiaren berri emango da, eta corpusaren eta parte-hartzaileen inguruko informazioa aurkeztuko da. Gero, lanaren aztergai zehatzak zein diren definituko da, eta azkenik, aztertutako corpusaren analisiaren emaitzak deskribatuko dira.

3.1. Helburuak eta hipotesiak

Lan honen helburu nagusia Beasaingo gazteen eguneroko hizkerari dagozkion ezaugarri esanguratsuenak aztertzea eta deskribatzea da eta, zehaz-

ki, Beasaingo gazteek haien eguneroko ohiko elkar-trukeetan egiten duten kode-alternantziaren erabilera aztertzea. Bestetik, kode-alternantziaren erabilerak elkar-truke motaren arabera parametroen aldakortasunarekin bereganatzen dituen ezaugarri desberdinak identifikatzea eta deskribatzea. Azkenik, diskurtsiboki solasaren antolamenduaren eta kode-alternantziaren artean dauden harremanak jorratuko ditugu, elkar-truke motaren arabera corpusari begira zer-nola aldatzen diren aztertzeko.

Lanaren hipotesi nagusia izan da testuinguru komunikatiboaren eta elkar-truke motaren parametro zehatzen arabera, gazteek komunikatzeko baliabide berezituak erabiliko dituztela; hots, kode-alternantziaren eta solasaren antolamenduaren inguruan hautu desberdinak egingo dituztela. Horregatik, lanaren metodologiaren atalean azalduko den moduan, Beasaingo gazteak lagunarteko eta familiarterako bina testuingurutan grabatu dira. Gazteek lagunartean eta familiarterean betetzen dituzten rol desberdinen ondorioz –simetrikagoa lagunen artean–, aztertutako elkar-truke mota bakoitzean kode-alternantziaren erabilera eta solasaren antolamenduaren egituraketa desberdinak aurkituko direla aurreikusten da.

3.2. Azterketa metodologia

Corpusean bildu diren ahozko testuen grabaketak egiterakoan erabili den metodo nagusia solas librea izan da (Ibarra 2011). Datu-biltzailearen konfiantzazko zirkulu bat hautatu da grabaketak egiteko, eta gazteen errutinazko elkar-truke batzuk grabatu dira. Horietako bi, asteroko hitzorduak, eta beste bi, ohiko kotxe bidezko desplazamenduak. Solasaldi libreotan ez da gairik edo galdera bideraturik proposatu; alegia, elkar-trukeetan ez da aurrez ezarritako gairik finkatu. Beraz, solaskideen eguneroko bizitzan izandako gertakari berrienei buruzkoak dira hizketagai gehienak.

Datu-biltzailea edo ikerlaria grabatu diren elkar-trukeen parte izan da. Nahiz eta solaskideen jarduna baldintza zezakeen faktorea izan zitekeen, abantaila bat badu: ikerlariak hurbiletik ezagutzen ditu testuinguruak, eta uste da hasierako lotsak eta mesfidantzak gaudituz ondoren (Ibarra 2011), grabatutako elkar-trukeetan hiztunek eguneroko elkar-trukeetan erabili ohi

duen hizkera erabili dutela. Edonola ere, esan bezala, azterketa pilotutzat hartu behar da egindako corpusaren bilketa eta aurrera begirako ikerketetan alderdi metodologikoak berrikusi beharra dago. Edonola ere, parte-hartzaile guztiak baimen idatzia eman dute grabaketa ikerketa helburuetarako erabili dadin.

Egin diren grabaketak ahots bidezkoak izan dira; horrek parte-hartzaileen solasaldia libreagoa izan zedin ahalbidetu duela uste da, nahiz eta komunikazio-eraginkortasuna aztertzeke nahitaezkoa litzatekeen ahozkoak ez diren zeinuak ere kontuan izatea (Cestero 2017). Tusónnek dioen bezala, kasurik gehienetan erabiltzen den metodoa ahots grabaketena da:

Dada la importancia que tienen los factores no verbales en la interacción cara a cara, lo ideal sería siempre hacer grabaciones audiovisuales, sin embargo, el vídeo resulta (*¿aún?*) un elemento que condiciona mucho el comportamiento de quienes se sienten grabados, por lo que, en la mayoría de las ocasiones, nos hemos conformado con grabaciones que sólo recogen los aspectos verbales de la comunicación. (Tusón 2010: 98)

Jasotako grabaketen transkribaketak egiteko, hainbat hautu hartu behar izan dira. Horretarako, Val.Es.Co-ren³ transkripzio irizpideak jarraitu dira. Tusónen arabera, transkribaketetan hartzen diren hautuak analisiaren parte izan daitezke:

La transcripción del material grabado constituye un paso fundamental en el estudio de las interacciones verbales ya que obliga a tomar una serie de decisiones teóricas y metodológicas que condicionan el análisis posterior. De hecho, podríamos decir que con la transcripción empieza el análisis. (Tusón 2010: 99)

Behin transkribaketak eginda, kode-alternantzia kasuak erabili den kategoriaren arabera markatu dira beltzez. Corpusean identifikatutako adibi-deak eztabaidagarriak ere izan daitezke, eta, horregatik, aurrez aipatutako autoreek emandako sailkapenak hartu dira aintzat. Corpora elkar-truke

³ Val.Es.Co-ren transkripzio irizpideak artikularen izen bereko Gradu Amaierako Lanean daude jasota.

mota ezberdinekin osatu da, eta gazteen lagunarteko hizkeraren azterketa izan arren lanaren helburu nagusia, bestelako elkar-truke informaletako emaitzekin konparatu ahal izateak gazte-hizkeraren ezaugarri batzuen bereizgarritasunak aurkitzeko balio du. Horregatik, lagunarteko elkar-trukeetako emaitzak familiarteko elkar-trukeetan lortutako emaitzekin konparatu dira, kode-alternantziari dagozkion eta solasaren antolamenduari dagozkion ezaugarriak mugatzeko xedez. Eraikitako corpusean elkar-truke motaren arabera desberdin gauzatzen diren hautuek eta fenomeno linguistiko eta diskurtsiboek ahalbidetu dute gazte-hizkerari dagozkion ezaugarri bereizgarriak deskribatu ahal izatea. Corpusean, kode-alternantziako agerraldiak jatorrizko hizkuntzaren grafia jarraituz transkribatu dira.

3.3. **Corpusa**

3.3.1. *Aztertutako eremu soziolinguistikoa*

Beasain Gipuzkoa hegoaldeko udalerri bat da. Goierri eskualdeko herri-rik jendetsuena da, 13.863 biztanle zituen 2016. urtean. Datu soziolinguistikoak direla eta, 2021. urtean Soziolinguistika Klusterrak⁴ egindako kaleko erabileraren inguruko inkesten arabera, % 32,8k erabiltzen du ohikotasunez euskara kalean, eta % 61,1 aritzen da gaztelaniaz. Adinari erreparatuta, desberdintasunak ikus daitezke belaunaldi batzuetatik besteetara: 2 urtetik 14 urte bitarteko haurren % 47,1ek erabiltzen du euskara kalean, 15 urtetik 24 urte bitarteko gazteen % 38,5ek, 25 urtetik 44 urte bitarteko heldu gazteen % 37,6k eta 45 urtetik 64 urte bitarteko helduen % 24,4k. Datuok erakusten dute adinean gora egin ahala nabarmen gutxitu ohi dela euskararen kale erabilera herri honetan.

Lan honetarako baliatuko den corpusean parte hartu duten hiztunen adina kontuan izanda, garrantzitsua da aipatzea Beasaingo gazteen % 80k euskaraz aritzeko gaitasuna zuela 2021ean. Beraz, euskaraz aritzeko gai di-

⁴ Lan honetatik eskuratutako datuak: *Hizkuntzen erabileraren kale-neurketa. Udalerriak* (Soziolinguistika Klusterra, 2021).

renen erdiek baino gutxiagok erabili ohi du euskara bere eguneroko jardunean. Nolanahi ere, Soziolinguistika Klusterrak ateratako ondorioen arabera, “gazteek zertxobait gehiago egiten dute euskaraz euren artean daudenean adin desberdinetako biztanleekin osatutako taldeetan daudenean baino”. Beraz, lagunarteko gazte-hizkerak toki esanguratsua du gazteen eguneroko solasean: gazteak euskaraz batez ere lagunartean aritzen baldin badira, gazteon eguneroko euskarazko solasaren parterik handienean gazte-hizkera baliatuko dute komunikatzeko.

3.3.2. *Corpusaren eta parte-hartzaileen ezaugarriak*

Ikerketa honetarako baliatu den corpusean parte hartu duten hiztunak bi multzotan bana daitezke, parte hartzen duten elkar-trukearen arabera eta elkar-truke horietan lokutore gisa hartzen duten rolaren arabera. Bildu diren elkar-truke guztiak solas erakoak dira; hau da, bat-bateko elkarrekin-tzen ezaugarriak dituzte, solaskideen artean aldibereko parte-hartzea dago, solaskideek espazioa eta denbora partekatzen dute eta parte-hartzaileek haien arteko harremana une oro negoziatzen dute.

Alde batetik, lagunarteko egoera komunikatiboari dagokionez bi solas edo elkar-truke jaso dira: bata 26 minutu eta 18 segundoko luzerakoa, lagunartean kafea hartzeko ohiko hitzorduan, eta bestea, 13 minutu eta 40 segundoko luzerakoa, autoan egindako ohiko bidaiari batean. Bertan parte hartu duten gazteak 21-22 urteko emakume gazteak izan dira, Beasainen bizi direnak, euskara H1 hizkuntza dutenak eta lagunartean oro har euskaraz aritzen direnak. Kuadrilla bereko gazteak dira, haur eskolatik elkarren lagun izandakoak, eta orain arteko ikasketak euskara hutsean egin dituztenak. Alderdi metodologikoak argitze aldera, esan dezagun MA ikertzailea dela, grabaketa egiten diharduen gaztea, eta ondorioz, “Ikerlari” bezala adierazi da haren parte-hartzea transkribaketetan.

1. taula. Lagunarteko bi elkar-trukeetan parte hartu duten hiztunak

Deitura	Adina	Generoa	Jaioterria	Bizitokia	Ohiko hizkuntza
LO	21	Emakumea	Beasain	Beasain	Euskara
IO	21	Emakumea	Beasain	Beasain	Euskara
JA	21	Emakumea	Beasain	Beasain	Euskara
IK	22	Emakumea	Beasain	Beasain-Gasteiz	Euskara
UA	21	Emakumea	Beasain	Beasain-Torrelavega	Euskara

Beste alde batetik, familiartean izandako bi elkar-truke jaso dira corpu-sean; lehenengoa, 24 minutu eta 22 segundoko luzerakoa, bazkalorduko ohiko hitzorduan, eta bigarrena, 10 minutu eta 15 segundoko luzerakoa, autoan egindako ohiko bidaia batean. Bertan, adin-profil desberdineko hiztunek hartu dute parte: aitona-amonek, aita-amek eta hiru bilobek. Lehenengo biek Idiazabalen dute euren bizitokia, eta gainerako bostak Beasainen bizi dira.

2. taula. Familiarteko bi elkar-trukeetan parte hartu duten hiztunak

Deitura	Adina	Generoa	Jaioterria	Bizitokia	Ohiko hizkuntza
Jl	82	Gizona	Idiazabal	Idiazabal	Euskara
AG	78	Emakumea	Amezketeta	Idiazabal	Euskara
BA	55	Gizona	Zaldibia	Beasain	Euskara
AI	48	Emakumea	Idiazabal	Beasain	Euskara
IK	22	Emakumea	Beasain	Beasain-Gasteiz	Euskara
JAI	17	Emakumea	Beasain	Beasain	Euskara
NAI	20	Emakumea	Beasain	Beasain-Gasteiz	Euskara

Corpusaren ezaugarriak, transkribatutako testuen fitxa teknikoak eta transkribaketa irizpideak, transkribatutako elkar-trukeekin batera, artikulua honen izen bereko Gradu Amaierako Lanaren eranskinean daude jasota.

3.4. Kode-alternantzia eta testuingurua: aztergai zehatzak

Lan honetako aztergai nagusia kode-alternantzia izan da: lehenago aipatu da Ibarren (2014) lanean nola azaltzen den ezinezkoa dela fenomeno honen gainean teoria unibertsal bat sortzea; horregatik, Beasaingo testuinguruan bildutako corpusean orain arte egin diren lanetako kode-alternantziarako kategoriak aztergai jarriko ditugu. Kode-alternantziaren barruan, ondoko alderdi linguistikoak jorratuko dira: baliabide pragmatikoak, sintaxia eta lexikoaren erabilera.

Testuinguru eta kultura bakoitzean ezaugarri propioak izan ohi ditu kode-alternantziak (Gumperz 1982; Ibarra 2014; Lantto 2015); beraz, garrantzitsua da gogoan izatea gure corpusean oinarrituta eginiko sailkapena izanik, agian beste testuinguru zenbaitetarako ez litzatekeela izango guztiz aproposa. Oraingoz, osatutako corpusean frogatu nahi da kode-alternantzia gazte-hizkeran aztertzeko sailkapenaren proposamen bat. Kode-alternantziari begira erabilitako baliabideak corpusean askotarikoak dira. Horiek aztertzeko, bildutako adibideen izaerara molda daitekeen sailkapen bat egin da, hainbat autorek eskaintutako sailkapenetatik abiatuta. Honakoa da corpusaren analisirako erabili den sailkapena:

- Diskurtso lokailuak/markatzaileak: *a ver*,⁵ *ya*, *porque*, *así que*, *o sea*, *como...* (Ibarra 2011), *es que*, *en plan*, *claro*, *aunque sea...*
- Interjekzioak: *venga*, *hombre*, *bua*,... (Ibarra 2011), *sin más*, *bueno*, *ya...*
- Formula enfatikoak: *o sea*, *hostia*, *es que*, *a ver*, *joder*, *tía*, *ostra*, *ves*, *qué va...*

⁵ Adibide hau kode-alternantziako kategorien eztabaidagarritasunaren erakusgarri da. Euskaltzaindiak euskarazko hiztatzat (*aber*) onartua duen arren, hemen kode-alternantzia kasutzat jotko da. Aurrera begira, bada zer sakondu alderdiori begira ere.

- Fraseologia: *de coña, no te jode, a una mala, da igual...* (Ibarra 2011), *a esos niveles, lo que sea, qué X, no sé que, a toda hostia, ni de coña, da igual, a lo loco...*
- Lexiko berria: *fans, home cinema, number one, pasta (dirua), enrollatua, mobida...* (Ibarra 2011), *flipatu, ostia (kolpe), super, bomba de humo, petatu, gaupasero, fina (mozkor), kolgatuta, “resacola”...*
- Baliabide sintaktikoak: *de lasai nada, más que mozkorra hasarre, porque xea como la pobrecita, mítico tropezatzezeala eta itendezu saltito.*

Horiez gain, corpusean agertutako eta goiko sailkapenean kokatzeko zailtasunak dituzten “beste” kategoria bat ere sortu dugu. Bertan, bi tipotako baliabideak bereizi ditugu: batetik, gaztelaniadun testuinguru diskurtsibo bat norbere diskurtsora bere horretan ekartzeko erabilia, diskurtsio ekarriaren agerraldi gisakoa (*danak raro beidatzen da ni / que no aguanto, en plan “la niña la niña yo soy la madre subo” no se que ta hola, es que gero rebai jendea tontoa da / en plan / “no le echaba de menos nadie?”...*); eta bestetik, diskurtsio osagai baten indartze estrategia gisa esajerazioa adierazteko erabilitako kode-alternantzia gertaera, errepikapen figurekin lotua ageri dena (*ez ez nere ama en plan no puede ser, no puede ser / ni momentu baten potatzekotan, Zumarran ya jende pixkat jexxia / baño que no que no que no para, te esta dando e, tu chofer de confianza, es que bueltauta gare ta es un buen...*).

Azken bi adibide hauek ahozkoaren diskurtsoaren eraikuntzako figura sintaktikoekin izan dezakete harremana. Oraingoz, esan bezala, “beste” kategorian sailkatuko ditugu.

3.5. Corpusaren analisiaren emaitzak

Atal honetan Beasaingo testuinguruan bildutako corpusaren analisiaren emaitzak deskribatuko dira. Lehenik, emaitza orokorrak aurkeztuko dira. Gero, kode-alternantziaren ezaugarri bereizgarriak aztertuko eta jorratuko dira. Eta azkenik, hitz-txanden osaeraren inguruko emaitza batzuk azalduko dira.

3.5.1. Lagunarteko eta familiarteko kode-alternantzia: emaitza orokorrak

Aipatu bezala, lan honetan parte-hartzaileek erabilitako kode-alternantziaren erabilerari jarri zaio arreta bereziki, baina lagunartekoak edo familiartekoak diren solasen antolamenduak interakzio mailan dituen helburu, izaera eta ezaugarri bereizgarriek ere izan dezakete zeresana. Ondorioz, kode-alternantziaren eta elkar-truke moten edo generoen arteko erlazioak ere argitu nahi izan dira. Baliabide pragmatiko, sintaktiko eta lexikoak erabiltzerako garaian, corpusean ageri den kode-alternantzia aztertu da hainbat kategoriaren bitartez, eta solaskide gazteek kode-alternantziara elkar-truke motaren arabera zer-nola jotzen duten ere aztertu da.

Zenbait adibideek zalantzak eragin baditzakete ere, bildutako corpusa aztergai izanik egin den konparaketa bidezko azterketarako sailkapen hau eraginkorra geratu da. Alderdi kuantitatiboari erreparatu gero, berehala antzeman daiteke hiztunek komunikatzeko baliabideen hautu desberdina egiten dutela lagunarteko testuingurutik familiarteko testuingurura. Ondorengo taulan ikus daiteke testuinguruaren arteko desberdintasun kuantitatiboak zertan datzan.

3. taula. Corpusean bildutako kode-alternantzien kasu-kopurua elkar-truke motaren arabera

Baliabidea	Lagunartean	Familiarartean
Diskurtso lokailuak/markatzaileak	135	60
Interjekzioak	61	39
Formula enfatikoak	101	77
Fraseologia	36	12
Lexiko berria	62	10
Baliabide sintaktikoak	4	0
Besteak	10	0
Guztira	409	198

Errepara daitekeen modura, aldea dago solaskideen baliabide komunikatiboen erabileran: iraupen bertsuko bi solas-egoeren artean, bikoitza da lagunarteko testuetan erabili den kode-alternantzia kasuen kopurua. Edonola ere, ez da gauza bera gertatzen kategoria guztietan. Lagunarteko elkar-trukeetan diskurtso lokailuak/markatzaileak dira kopuruz handienak; gazteek hitz-txanda bakoitzean behin baino gehiagotan erabiltzeko joera dute haien artean solasean ari direnean. Familiako helduagoekin daude-nean, aldiz, ez. Ondoko adibideok dira desberdintasun horren erakusgarri:

- (1) **En plan** / ez ez ba MA txoiñ // **En plan** / jun komunea / (L1, 37)
- (2) gelditu giñela danak ola **en plan** ah / **a ver** altxau itezan / **porque** / igual bost aldiz eroi zan (L1, 66)
- (3) **Es que** bea / bea bazkarin eaten eontzan gurasokin / **o sea ya** mozkorra etorri zan guregana e / pispauta etorri zan guregana (L1, 518-519)
- (4) bere kuadriyakok ba **ya** / ezdituztela juergak iten **o sea** beak ezta / **ya** beste etapa baten darella **o sea** / [badakila (L2, 279-280)
- (5) hoi zan nire galdera / **a ver** zenbat atea z / hoi da (F1, 537)
- (6) bai oñ ya praktikak eta bai / **es que** nere k ne kuadriyako iñok eztauke ya klaseik (F1, 380)

Interjekzioen eta formula enfatikoek kasuan, familiarrean eta lagunartean jasotako datuetan ez da diskurtso lokailu/markatzaileetan adinako desberdintasunik ageri; baina horietan ere ia hogeiki forma gehiago erabiltzen dituzte gazteek elkarrekin daudenean. Ondorengo adibideetan interjekzio eta formula enfatiko erabilienetako zenbait bildu dira:

- (7) **Sin más** / jun soziedade zerbait jatea (L1, 394)
- (8) **Ya** baño / **ya** ez bai bai betiketizitaion ikusten (L1, 153)
- (9) **Joder** puto parti (L1, 257)
- (10) **A ver venga** F (L1, 725)
- (11) **Ya** bakit baño hoi normala iruitzezait baño (F1, 264)
- (12) Ama **tía** (F1, 62)

Baliabide lexikalei dagokiena da solas-egoera batetik bestera gehien aldatzen den alderdia. Lagunarteko testuinguruan ia ehun kasutan erabiltzen dute gazteek kode-alternantzia haien arteko solasean; aldiz, familiarterko testuinguruan, hogeita bi kasutan baino ez da ageri kode-alternantzia lexikala. Hona zenbait adibide:

- (13) Ni larunbaten enitzen juerga atea / o sea **a esos niveles** (L1, 33)
- (14) **Qué guay** (L2, 140)
- (15) Baño halare / **da igual** ze Domusa teknikei reaktionau diozu ez beai (L2, 345)
- (16) Ala **qué fuerte** (F1, 382)
- (17) Esantziten NAI **no se qué** ikusiet hor tzarella (F2, 49-50)

Bestalde, baliabide sintaktikoei edo “beste” kategoriako kopuruei erreparatzen badiegu, ikus daiteke kasu bakar bat ere ez dela ageri familiarterko elkar-trukeetan, eta, aldiz, lagunartean hamalau agerpen daudela. Hona-koak dira horietako batzuk:

- (18) **Mítico tropezatzezeala ta itendezu saltito** (L1, 77)
- (19) **De lasai nada** (L1, 166)
- (20) **Porque zea como la pobrecita** (L1, 308)
- (21) **Más que mozkorra hasarre** (L1, 668)
- (22) es que gero rebai jendea tontoa da / en plan / “**no le echaba de menos nadie?**” no se que ta hola (L1, 155-156)
- (23) **Te esta dando eh** (L1, 260)

Kategoria batzuetan besteetan baino alde nabarmenagoa agertu arren, oro har, esan daiteke solaskide gazteek lagunartean, bai kafe-tertulian eta bai autoan jasotako tertulian kode-alternantziaren erabilerarako joera gehiago dutela familiarterko solas-egoeretan baino.

3.5.2. Kode-alternantziaren ezaugarri bereizgarriak gazteen arteko elkar-trukeetan

Erabilera kuantitatibotik haratago, aniztasunean ere aldea ikus daiteke testuinguru batetik bestera: gazteek, oro har, baliabide-aniztasun handiagoa agertzen dute lagunarteko elkar-trukeetan, familiarteko elkar-trukeetan baino. Edonola ere, ez da kategoria denetan berdin gertatzen. Taula honetan ikus daiteke diferentzia hori, kode-alternantzia moten kopuruak ez baitira bi kategoriatan baino bereizten.

4. taula. Kode alternantziako baliabide mota kopurua elkar-truke motaren arabera

Baliabide desberdinak	Lagunartean	Familiartean
Diskurtso lokailuak/markatzaileak	12	10
Interjekzioak	4	2
Formula enfatikoak	14	16
Fraseologia	26	6
Lexiko berria	31	8
Baliabide sintaktikoak	4	0
Beste	10	0
Guztira	101	42

Lagunartean, guztira, kode-alternantziaren azterketan erabili den sailkapenari lotuta, 101 baliabide desberdin zenbatu dira, eta familiartean, berriz, 42. Beraz, baliabideen aniztasunaren aldetik ere, lagunarteko testuinguruetan txandakatze gehiago daudela ikusi da corpusak eskainitako datuetan. Taula honek adierazten du lagunartean eta familiartean diskurtso lokailu/markatzaile, interjekzio eta formula enfatiko antzerakoak erabili dituztela aztertu ditugun solaskideek: diskurtso lokailuen/markatzaileen eta interjekzioen kasuan, bina baliabide gehiago erabili dira lagunartean; eta formula enfatikoaren kasuan, familiartean topatu ditugu agerpen gehiago. Hona hemen bi testuinguruetan errepikatzen diren zenbait adibide:

- (1) Bai / **es que** aitan urtegatik etorria (L1, 352)
- (2) **Es que** nik attekin lana ittenun zuek ez (F2, 138)
- (3) **A ver** mareau barnaizen (L1, 139)
- (4) Atte baño hoi obratan dau e / **a ver** nundik (F2, 325)
- (5) **Ya** bai baño batea igoko gea (L1, 574)
- (6) **Ya** norbaittek esantzon bai (F2, 67)
- (7) **Hombre** ezkondu barkoie (L2, 119)
- (8) **Hombre** hoi eztau buruti jota (F2, 86)

Garrantzitsua da baliabide motaren araberako kopuru desberdintasunari erreparatzea: izan ere, baliabide pragmatikoei dagokienean, oso mota antze-koak agertzen dira bi solas-egoeretan, eta baliabide lexikalei eta sintaktikoei dagokienean, aldea handitzen da. Ondorengoak dira corpusean parte hartutako gazteek lagunartean erabili dituzten eta familiartean erabili ez dituzten baliabide lexikal eta sintaktikoen zenbait adibide:

- (9) Bestela **ni de coña** ezdeu lortzen e (L1, 584)
- (10) Ni **to chula** juteaiz (L2, 30)
- (11) Eez / baño oañ izangoa Arnedo **dos punto zero** (L2, 152)
- (12) Esandit biziko **petada** zeola (L1, 209)
- (13) Eta osteunen re **finas** jungo zien (L1, 414)
- (14) Eta alleau zala etxea **más que mozkorra hasarre** (L1, 668)

Esan bezala, aztertutako corpusean kode-alternantzia bidez erabilitako baliabide lexikalak eta sintaktikoak gazteen hizketaren ezaugarri azpimarragarri bezala ageri dira bildutako corpusean; ez, ordea, baliabide pragmatikoak. Lagunarteko solasean, kopuruz gehiago agertzen dira baliabide pragmatiko berberak; askoz maizago erabiltzen dira, bestela esanda: hitz-hartze bakar batean gazteek baliabide pragmatiko berberak ugariago erabiltzen dituzte, eta baliabideon errepikapenaren bidez diskurtso egituratze bereizgarri bat erreparatu daiteke. Esate baterako, hurrengo adibide hauetan er-

lazio sintaktiko kausala adierazteko baliabide pragmatiko desberdinak bil-tzen dira enuntziatu berean:

- (15) Gelditu giñela danak ola **en plan** ah / **a ver** altxau itezan / **porque** / igual bost aldiz eroi zan (L1,
- (16) Ni pasatze nintzenero **en plan** ezdakit zeñ dan **porque** enueken gogo /
- (17) **En plan a ver** ez dizut esan behar baño ola señalatzen / **es que** zu / etortzeza ta eztezu beste gauza bat iten eztana / e mozkortu / amonak...

Beste zenbait adibidetan, baliabide pragmatiko berberaren errepikapena baliatzen dute solaskideek hitz-hartze berean, erabilera horren bidez bete nahi den funtzioa azpimarratzeko:

- (18) **Es que es que** hamabost euro balioitu (L1, 401)
- (19) **Es que es que** txaketa morea potoloa da e / (L2, 351)
- (20) **En plan** / ez ez ba MA txoñ // **en plan** jun komunea / neskanen biziko kola mutiyenen ezer ez (L1, 37-38)
- (21) es que zeñek ez ditu pasa? / **o sa** / zeñek ez ditu pasa? / nei egun baten Ordiziti bueltan / lo hartuzin biden / **o sa** berekin (L2, 176-177)

Familiarteko elkar-trukeetan kategoria mota berberak aurkitu arren, askoz agerraldi gutxiago dituzte: hitz-hartze berean oso gutxitan errepikatzen dira kodez txandaturako baliabide pragmatikoak, eta ez dira errepikatzen kode-alternantziaren bidez eraikitako erlazio sintaktikoak. Ondokoak dira gazteek familiarean erabilitako baliabide batzuk:

- (22) MM bai / **o sea es que** AMn iguala da (F1, 370)
- (23) Aa bale / **es que claro** holako gauzak (F1, 601)
- (24) **hombre** hoi eztau buruti jota (F1, 88)

Halaber, lagunarteko elkar-trukeetan familiarteko elkar-trukeetan baino iruzkin gehiago egiten diete solaskideek elkarren enuntziatuei, eta iruzkin horietan kode-alternantziara jotzeko joera azaltzen dute aztertutako gazteek

hizketan. Soziologikoki gazteen hizketaren ezaugarri den erlazio erlaxatu eta simetrikoaren erakusgarria iruditzen zaigu hurren-bikoteen ebaluazio-atalaren osatze hau eta kode-alternantziaren erabilera hau (Tusón 2010). Aurretik azaldutakoarekin batera, gertaera hau gazte-hizkeraren beste ezaugarri diskurtsibo batzuekin jar liteke harremanetan; solasaren antolamendu bereizgarri bat erakusten du, eta erlazio interesgarri bat kode-alternantziaren eta solasaren egituratzearen artean.

- (25) – enaiz eon konstiente oañarte NJn bodan NK baita eongo dala
– **Caroo** (L2, 43)
- (26) – tía ba / ez ba horregatik e / kontajiau indizut / ni biziko kagalera-
kin etxen e
– **ya ya ya** / bai bai bai (L1, 27)
- (27) – gu baño bat txikigoa
– A //
– AB / jo **es que**
– jo **es que** ñorrek eztio seitzen bakarrik NDk ta mega gabe zeon
(...)
– megak gastau iteye oaindio / gaur egun?
– **ya** (L1, 442-449)
- (28) – ezintzan ezta estazioa sartu
– **es que** zero inbidi (L1, 203-204)

Bildutako corpusaren analisiaren emaitzak kontuan izanik, esan dezakegu gazteen hizkuntzaren erabilera aldatu egiten dela lagunarteko testuingurutik familiarreko testuingurura. Gazteek testuinguru bakoitzari dagokion elkar-trukeetan erabilitako hizketak, bai kuantitatiboki, bai kualitatiboki, ezaugarri bereizgarriak dituela erakutsi du. Hala ere, kode-alternantzia elkar-truke mota guztietan erabili dute solaskideek, hau da, aztertutako elkar-truke mota orotan errepikatzen den fenomeno da kode-alternantzia; beraz, antzekotasunak ere topatu dira bi solas-egoeretan.

3.5.3. *Hitz-txanden osaera testuinguru komunikatiboaren arabera: kode-alternantziarekin elkarreraginean*

Aztertutako testuinguru bakoitzeko solasari erreparatzen badiogu, kode-alternantziari dagozkion ezaugarriek enuntziatuen osaerari eta hitz-txanden eta solasaren egituraketari dagozkien ezaugarriekin nolabaiteko erlazioa dutela ondoriozta dezakegu. Izan ere, solasaren egituraketaren bidetik, nahiko hitz-txanda laburrez osatuak badira ere, gazteen arteko elkar-trukeetan hitz-txanda luzeagoak agertzeko joera dago. Ondorengo taulan gure corpusean bildu diren hitz-txanda luzeenei jarri zaie arreta; H1 deitu diogu elkar-truke mota bakoitzean bildu den hitz-txanda luzeenari, hurrengoari H2, eta hurrengoari H3:

5. taula. Hitz-txanda luzeenen enuntziatu kopurua elkar-truke motaren arabera

	Lagunartean	Familiartean
H1	6 enuntziatu	4 enuntziatu
H2	5 enuntziatu	3 enuntziatu
H3	5 enuntziatu	3 enuntziatu

Ikus daitekeen moduan, gazteek lagunarteko solasaren testuinguruan hitz-txanda luzeagoak osatzen dituzte hiztunek familiarteko solasean baino. Gainera, lagunarteko elkar-trukeetan 5. taulan aipatutakoak baino hitz-txanda gehiago daude bost enuntziatu inguru dituztenak; baina familiarteko elkar-trukeetan, enuntziatu bat edo bi enuntziatu biltzen dituzten hitz-txandak dira nagusi. Honek ere, gazteen arteko elkar-trukeetan harremanak nola ezartzen diren eta garatzen diren erakuts dezake, berdinetik berdinerari eta familia-egiturak ahalbidetzen duena baino erlazio simetrikoa-goetan.

4. Ondorioak

Gure azterketaren helburu nagusia Beasaingo gazteen hizkerari dagozkion ezaugarri esanguratsuenak aztertzea eta deskribatzea izan da. Horretarako, Beasaingo gazte batzuen eguneroko elkar-trukeetan bildutako lau testu izan dira aztergai. Lagunarteko bi solas-egoerari lotuak eta beste bi familiarterko solas-egoerari lotuak; lau elkar-truke horietan ekoiztutako testuek osatu dute lanerako erabili dugun corpusa.

Corpusaren gaineko analisisa egin aurretik, erreferentziazko azterketetik eta lanetatik abiatuta, bildutako testuetako gazte-hizkeran kode-alternantzia aztertu dugu, betiere, aintzat hartuz solasaren antolamenduaren gertakari diskurtsiboa, hein batean, gazte-hizkera gauzatzen den testuingurueta-ko ezaugarri soziologikoen zordun dela eta testuinguruko parametroek eragina izan dezaketela.

Atal praktikoan, corpusean bildutako kode-alternantzia kasuak identifikatu eta zenbatu dira. Behin analisirako sailkapena eginda, corpusean bildutako lau testuen azterketa egin da bereizketa nagusi bat aintzat hartuz: lagunarteko solas-egoeretan eta familiarterko solas-egoeretan bildutako datuak erkatu dira eta testuinguruaren arteko antzekotasunak eta desberdintasunak identifikatu dira. Emaitza nagusiek baieztatu dute lanaren hasieran aurkeztutako hipotesia: lagunarteko solas-egoeretan kode-alternantzia kasu gehiago ageri dira familiarterko solas-egoeretan baino, eta solasaren antolamenduan ere aldeak daudela ikusi da testuinguru batetik bestera. Hala ere, analisiak azaleratu duen emaitza nagusietakoa hau da: baliabide lexikal eta sintaktiko gehiago erabiltzen dituzte gazteek lagunarteko solas-egoeretan familiarterkoetan baino. Baliabide pragmatikoei dagokienez, kualitatiboki baliabide bertsuak erabiltzen dituzte gazte-hiztunek lagunartean zein familiarteran daudenean; aitzitik, baliabide horien agerpena eta konfigurazioa desberdin azaltzen da aztertutako testuetan, testuinguruaren parametroek eraginda. Izan ere, aztertutako testu guztiak elkar-truke mota informalekoak izanda ere, hots, gazteen arteko solas erakoak, testuinguru komunikatibo bakoitzean hautu desberdinak egiten dituzte gazte-hiztunek. Ondorioz, lanaren hasieran aurkeztutako iker-galderari helduz, honakoa esan liteke: gazte-hizkera testuinguruari estuki lotuta dago, eta komunikazio-parametro

zehatzek nabarmen eragiten dute gazteen hizketan. Are, interlokutoreen profilararen arabera, kode-alternantziaren erabilera desberdina egiten da testuinguru komunikatibo bakoitzean.

Azterketa honetan bildu den corpusak eta egin den analisiak ekarpen bat izan nahi dute ikerketarako, euskararen gazte-hizkeraren ezaugarritzeari eta solasaren antolamenduari lotuta. Testuinguru komunikatiboa aintzat hartzen duten solas erako testu genero mota gehiago aztertzea eta corpus zabalagoa biltzea izan liteke lehen lan bat. Horrez gain, aurrez aipaturiko kategorien afera eztabaidagai jartzea ere garrantzitsua dela dirudi, lan honetan egin den azterketak orain arteko kategorizazioetan sartzeko mugak topatu baititu, analisi diskurtsiboago bat egin nahi izan denez. Bukatzeko, kode-alternantziaren azterketan ahozkoaren dimentsio testual eta diskurtsiboa sakontzeak ere merezi duelakoan gaude. Aztertutako alderdiak azterketa pilotu baten barnean ulertuta, lan honek euskarazko ahozko jardunaren ikerketarako baliagarri izan nahi du.

Bibliografia

AIESTARAN IPARRAGIRRE, M. (2023). *Beasaingo gazte-hizkera aztergai: kode-alternantziaren eragina testuinguruaren arabera*. [Gradu Amaierako Lana]. UPV/EHU.

ALBA-JUEZ, L. (2009). *Perspectives on discourse analysis: theory and practice*. Cambridge Scholars Publishing.

ALEGRIA, A. (2009). «Errepikapen lexikoak ahozko modalitatearen koherentzia sintaktikoaren ikuspegitik aztergai». *Euskera* 54 (2): 771-809.

AMORRORTU, E. (2003). «Hizkuntza aldakortasuna eta identitatea», in Mendebalde Kultura Alkartea (ed.), *Ahozko bideak* (157-165). Mendebalde Kultura Alkartea.

CESTERO MANCERA, A. M. (2018). «Recursos no verbales en comunicación persuasiva: gestos», *Zer: Revista de Estudios de comunicación = Komunikazio Ikasketen Aldizkaria* 23 (44): 69-92.

EZEIZABARRENA, M. J. eta AÉBY, S. (2010), «Les phénomènes de code-switching dans les conversations adulte-enfant(s) en Basque-Espagnol: une approche syntaxique», in Olivieri (ed.). *La Syntaxe de Corpus*. *Corpus* 9: 53-80.

GABIRONDO ZELAIA, M. (2020). Hitz txanden alternantzia euskarazko komunikabideetako hiru saiotan: Herri people, Azpimarra eta Dida saioen azterketa. [Gradu Amaierako Lana]. UPV/EHU. https://addi.ehu.es/bitstream/handle/10810/48503/GrAL_Gabirondo.pdf?sequence=3&isAllowed=y.

GARCÍA-AZKOAGA, I. M. (2015). "Ahozko euskara, ikerketarako unibertsoa". *BAT Soziolinguistika Aldizkaria* 96 (3): 11-28.

GUMPERZ, J. J. (1982). *Discourse strategies*. Cambridge: Cambridge University Press.

HIDALGO NAVARRO, A. (1993). «El habla juvenil: una propuesta metodológica para la extracción de un corpus oral representativo», in R.J. Di Pietro, in memoriam (ed.), *Jornadas Internacionales de lingüística aplicada*: 66-75. Universidad-Instituto de Ciencias de la Educación.

IBARRA, O. (2011). *Nafar euskaldun gazteen ahozko diskurtsoa*. Universidad Pública de Navarra.

——— (2014). «Tipología y pragmática del code-switching vasco-castellano en el habla informal de jóvenes bilingües», *Lapurdum* 18 (8): 23-40.

——— (2019). «Las conversaciones de jóvenes vasco-parlantes por whatsapp y cara a cara: el cambio de código vasco-castellano». *Círculo de Lingüística Aplicada a la Comunicación* 79: 277-296.

LANTTO, H. (2012). «Code-switching, swearing and slang: The colloquial register of Basque in Great Bilbao», *International Journal of Bilingualism* (18) 6: 1-16.

——— (2015). Code-switching in greater Bilbao, a bilingual variety of colloquial basque. [Doktorego-tesia]. University of Helsinki. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/154646/CODE_SWI.pdf.

——— (2016). «Conversations about code-switching: contrasting ideologies of purity and authenticity in Basque bilinguals' reactions to bilingual speech», *Multilingua* 35 (2): 137-161.

——— (2017). «New basques and code-switching: purist tendencies, social pressures», in *New speakers of minority languages*, C. Smith, N. Christmas, P. O. Murchadha, M. Hornsby eta M. Moriarty (ed.). Palgrave Macmillan: 165-187.

LASAGABASTER, O. (2005-12-02). «Gazte-hizkera lantzen», *Gaztezulo aldizkaria*. <https://www.gaztezulo.eus/albisteak/gazte-hizkera-lantzen> (2023ko martxoaren 22an kontsultatua).

RODRIGO LORENZO, I. (2020). *Euskara-gaztelania elebidumen kode-alternantzia: gazteentzako euskal irratsaio baten analisia*. [Gradu Amaierako Lana]. UPV/EHU. https://addi.ehu.es/bitstream/handle/10810/48420/GrAL_Rodrigo.pdf.

SOZIOLINGUISTIKA KLUSTERRA (2021). *Hizkuntzen erabileraren kale neurketa. Udalerriak, 2021*. <https://soziolinguiстика.eus/eu/proiektua/hizkuntzen-erabileraren-kale-neurketa-udalerriak-2021/>.

TUSÓN, A. (2010). *Análisis de la conversación*. Barcelona: Ariel Practicum.

